

LEENA HAANPÄÄ & SANNA ROOS

NUORET LUUPIN ALLA 2012

Osallisuudesta hyvinvointiin

Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 7/2013

Turun yliopisto
University of Turku

TURUN
LAPSI- JA
NUORISOTUTKIMUSKESKUS

Nuoret luupin alla 2012 - Osallisuudesta hyvinvointiin

Kirjoittajat: Leena Haanpää & Sanna Roos

Hankkeen rahoitus: Varsinais-Suomen Ely-keskus

Turun Lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 7 / 2013, Turun yliopisto

ISBN: 978-951-29-5627-2

ISSN: 1798-2979

Turku 2013

Sisällysluettelo

1	Nuoret luupin alla -hanke.....	3
2	Vapaa-aika	6
3	Osallisuus kouluissa	11
4	Yhteisiin asioihin vaikuttaminen.....	14
5	Hyvinvointi.....	17
6	Ympäristötietoisuus	21
7	Yhteenveto	27

1 NUORET LUUPIN ALLA -HANKE

Osallisuus, osallistaminen ja nuorten kuuleminen ovat ajankohtaisia aiheita, mutta kokemuksia ja tietoa niiden toteutumisesta lasten ja nuorten arjessa on toistaiseksi vähän.

Nuoret luupin alla -hanke välittää tutkimustietoa lapsista ja nuorista kuntien käytäntöön ja luo nuorille vaikuttamismahdollisuuksia. Hankkeessa toteutettujen koulukyselyjen tarkoituksena on selvittää varsinaissuomalaisten ja satakuntalaisten 6.- ja 9.-luokkalaisten oppilaiden osallisuutta, kuulluksi tulemista, vaikuttamismahdollisuuksia ja hyvinvointia.

Nuoret luupin alla -koulukysely tavoittaa suuren osan suomen- ja ruotsinkielisistä 6.- ja 9.-luokkalaisista Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueen peruskouluissa. Nämä nuoret ovat siirtymässä alakoulusta yläkouluun ja yläkoulusta toisen asteen koulutukseen tai työelämään. Nivelvaiheiden on todettu olevan kriittisiä pisteitä nuoren syrjäytymiskehityksessä.

Kyselyn tärkeänä tavoitteena on tuottaa kouluille ja kunnille tietoa nuorten näkemyksistä liittyen mm. heidän vapaa-ajankäyttöön, hyvinvointiinsa, turvallisuuden kokemuksiinsa sekä kouluun, tulevaisuuteen ja vaikuttamiseen. Tieto auttaa kuntia lapsiin ja nuoriin liittyvässä päätöksenteossa sekä tukee kunnallisten lapsi- ja nuorisopoliittisten ohjelmien laadintaa.

Hankkeen päätavoitteena on tutkimustiedon jalkauttaminen käytäntöön. Tämä tarkoittaa konkreettista tutkimustiedon hyödyntämistä niin kunta- kuin yksilötasolla. Tämän kuntakoosteen avulla tutkimuksen tuloksia voidaan siirtää käytäntöön. Raoorttia toivotaan käytettävän kuntatasolla tiedollajohtamisen työkaluna luotaessa vaikuttamiskanavia, joiden kautta lapset ja nuoret saavat äänensä kuuluviin heitä koskevassa päätöksenteossa. Osallisuutta lisäämällä edistetään erityisesti lasten ja nuorten kuntalaisten hyvinvointia sekä vaikuttamishalua.

Osallisuuden vahvistaminen ja kuntalaisten osallistaminen päätöksentekoon on myös osa kunnan vetovoimaisuutta. Kunnan vetovoimaisuus ja elinvoima voidaan nähdä kunnan uudistumiskykynä, jota tarvitaan taloudellisen kasvun, yhteiskunnan toimivuuden ja yksilön hyvinvoinnin vuoksi. Kunnan kestävä elinvoimaisuus perustuu jatkuvaan uudistumiskykyyn ja hyvinvoiviin kuntalaisiin¹. Nuoret luupin alla -koulukyselyn tavoitteena on osaltaan auttaa kuntia kehittämään kuntakohtaisten tulosten avulla yksilöiden (lasten ja nuorten) hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä ja niiden myötä lisätä elinvoimaisuutta kunnan eri toimialoilla (ks. Kuva 1).

Kuva 1. Kunnan elinvoimaisuus kokonaisuutena. (Sallinen 2012)

Nuoret luupin alla -tutkimuksen perusjoukon muodostivat 6.- ja 9.-luokkalaiset lapset ja nuoret Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Tutkimukseen osallistui 7656 lasta ja nuorta. Otos kattoi noin 53 prosenttia varsinaissuomalaisista ja 48 prosenttia satakuntalaisista 6.- ja 9.-luokkalaisista oppilaista. Tutkimukseen osallistui yhteensä 250 koulua, näistä 161 Varsinais-Suomesta ja 89 Satakunnasta.

Tutkimuksen kohderyhmän rekrytointi aloitettiin elokuussa 2012 tiedottamalla sähköpostitse Varsinais-Suomen ja Satakunnan sivistystoimenjohtajia ja koulujen rehtoreita syksyllä toteutettavasta Nuoret luupin alla -kyselytutkimuksesta. Kuntien sivistystoimia lähestyttiin tutkimuslupapyyntöin elo-syyskuussa 2012. Tutkimuslupa myönnettiin 45 kunnasta. Lopulliseen otokseen saatiin vastauksia 42 kunnasta. Tutkimus kattaa 89 prosenttia Varsinais-Suomen kunnista ja 85 prosenttia Satakunnan kunnista. Molemmista maakunnista kolme kuntaa ei osallistunut tutkimukseen.

¹ Sallinen, Sini. 2012. Elinvoimainen kunta. Suomen kuntaliitto.

Yhdeksäsluokkalaisia osallistui tutkimukseen 32:sta ja kuudesluokkalaisia 39:stä kunnasta. Vastaaminen oli mahdollista joka paperisena tai webropolin kautta. 69 prosenttia oppilaista vastasi webropol-lomakkeeseen netin välityksellä, loput 31 prosenttia paperiseen versioon.

Taulukko 1. Kyselytutkimuksen alueellinen edustavuus.

	Varsinais-Suomen oppilaat	Otos: Varsinais-Suomi		Satakunnan oppilaat	Otos: Satakunta		Luuppi 2012 N
		N	%		N	%	
6. luokka	4949	2736	55	2359	1217	52	3953
9. luokka	5094	2588	51	2468	1115	45	3703
Yhteensä	10043	5324	53	4827	2332	48	7656

Nuoret luupin alla -kyselylomake sisälsi seuraavat osiot:

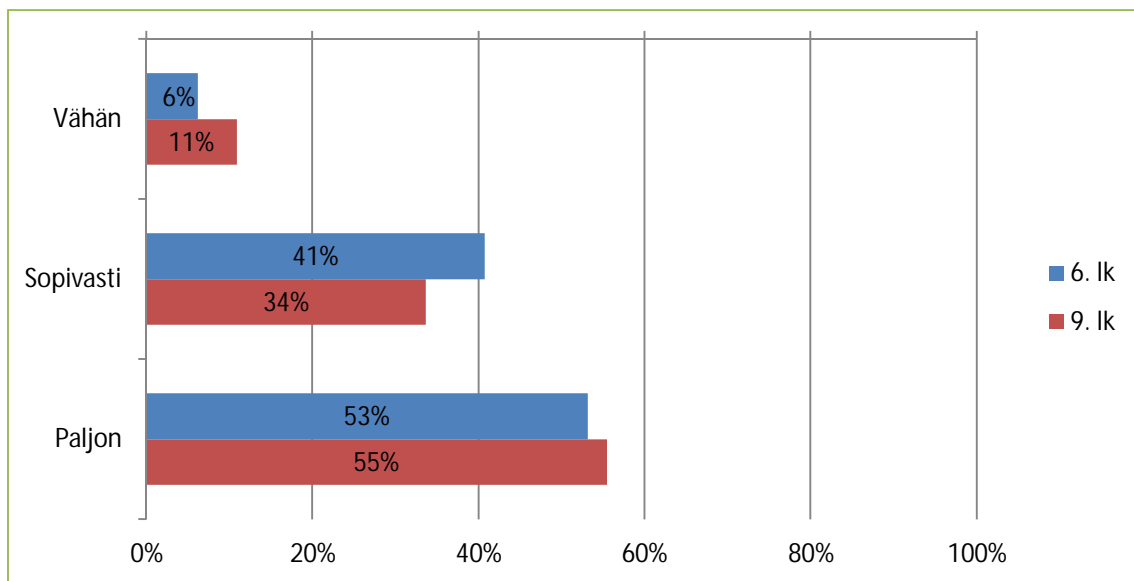
- taustakysymykset
- vapaa-aika
- koulu
- yhteisiin asioihin vaikuttaminen
- turvallisuus
- hyvinvointi
- työ ja tulevaisuus
- ympäristö

Loppuraportissa käydään läpi kyselylomakkeen sisältöalueet osallisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta. Näihin teemoihin keskittyvät kyselyssä vapaa-aika, koulu, yhteisiin asioihin vaikuttaminen, hyvinvointi sekä ympäristö. Tulokset esitetään tiivistetysti, lähinnä tarkastelemalla vastausten keskiarvo- ja prosentuaalisia jakaumia. Käytetyt tilastolliset analyysit on tehty SPSS-ohjelmalla pääosin kuvailevina analyyseina vastaajien taustamuuttujien, kuten luokka-asteen tai sukupuolen suhteen. Maakuntien välinen vertailu osoitti, etteivät nuoret eronneet toisistaan. Jos eroja syntyi, olivat ne tilastollisesti tarkasteltuna hyvin vähäisiä, eivätkä ne selittäneet eroja samalla tavoin kuin sukupuoli tai ikä. Tästä syystä maakunnallisia eroja ei tässä raportissa esitetä.

2 VAPAA-AIKA

Nuoret luupin alla -kyselylomakkeen vapaa-aikaosio sisälsi yhteensä kahdeksan kysymysosiota, joissa selvitettiin laajasti lasten ja nuorten erilaisia vapaa-ajan toimintoja harrastuksista netin käyttöön.

Kuvio 1 selviää, että suurin osa niin kuudes- kuin yhdeksäsluokkalaisista koki voivansa tehdä vapaa-ajallaan riittävästi itseään kiinnostavia asioita.

Kuvio 1. Kuinka paljon voit vapaa-ajallasi tehdä sinua kiinnostavia asioita?

Taulukko 2 on eriteltynä useita erilaisia vapaa-ajan toimintoja ja harrastuksia, joiden tekemistä selvitettiin viisiportaisella vastausasteikolla (1 = joitakin kertoja vuodessa – 5 = päivittäin). Vastaukset on yhdistetty tulkinnallisista syistä taulukkoon kolmiluokkaisina.

Tuloksien tulkinnassa on tarpeen ottaa huomioon se, että pienissä kunnissa ei ole tarjolla yhtä runsaasti vapaa-ajanviettopaikkoja kuin isoissa kunnissa. Esimerkiksi elokuvateatteria ei yleensä pikku kunnissa ole, kuten ei myöskään uimahallia. Tämä vaikuttaa lasten ja nuorten mahdollisuuksiin harrastaa esimerkiksi kulttuuria tai liikuntaa. Suurin osa molemmista ikäluokista harrastaa liikuntaan vähintään viikoittain; 6.-luokkalaisista yhdeksän kymmenestä (90 %), 9.-luokkalaisista hieman vähemmän. Myös tietokoneen käyttö syö runsaasti nuorten vapaa-aikaa, ja määrä kasvaa iän myötä. Moni nuorista auttaa kotona kotitöissä, molemmista ikäryhmistä yli 60 prosenttia auttaa viikoittain kotona. Nuorisotalossa tai vastaavassa kunnan järjestämässä nuorten kokoontumistilassa käy harva nuori, viikkotasolla vain noin viidennes yhdeksäsluokkalaisista ja joka kymmenes kuudesluokkalaisista vastaajista.

Kulttuuriharrastaminen on vähäistä lukuun ottamatta luovaa harrastustoimintaa. Kuudesluokkalaisista puolet harrastaa piirtämistä tms. luovaa toimintaa viikoittain, yhdeksäsluokkalaisista noin kolmannes. Musiikin kuuntelu puolestaan on hyvin yleistä, lähes kaikki kuuntelevat vähintään viikoittain musiikkia. Jonkun verran harrastetaan myös bänditoimintaa ja laulamista, 6.-luokkalaiset (34 %) hieman 9.-luokkalaisia (24 %) useammin.

Taulukko 2. Kuinka usein teet seuraavia asioita vapaa-ajallasi?

		6. lk	9. lk
Käyn elokuvissa, konserteissa, teatterissa ym.	Enintään joitakin kertoja vuodessa	82 %	77 %
	Joka kuukausi	18 %	22 %
	Vähintään viikoittain	1 %	1 %
Käyn kirjastossa	Enintään joitakin kertoja vuodessa	48 %	78 %
	Joka kuukausi	37 %	16 %
	Vähintään viikoittain	15 %	6 %
Ulkoilen luonnossa	Enintään joitakin kertoja vuodessa	25 %	46 %
	Joka kuukausi	21 %	23 %
	Vähintään viikoittain	54 %	31 %
Harrastan luovaa toimintaa kuten piirtämistä	Enintään joitakin kertoja vuodessa	30 %	50 %
	Joka kuukausi	14 %	19 %
	Vähintään viikoittain	57 %	32 %
Vietän aikaa tietokoneella, esim. netissä tai pelaan	Enintään joitakin kertoja vuodessa	5 %	3 %
	Joka kuukausi	9 %	4 %
	Vähintään viikoittain	86 %	93 %
Autan kotona arkiaskareissa tai teen työtä, josta maksetaan palkkaa	Enintään joitakin kertoja vuodessa	22 %	20 %
	Joka kuukausi	17 %	18 %
	Vähintään viikoittain	62 %	63 %
Urheilen tai harrastan liikuntaa	Enintään joitakin kertoja vuodessa	5 %	8 %
	Joka kuukausi	5 %	10 %
	Vähintään viikoittain	90 %	82 %
Harrastan teknisiä asioita, kuten korjailen mopoja tai tietokoneita	Enintään joitakin kertoja vuodessa	82 %	69 %
	Joka kuukausi	8 %	13 %
	Vähintään viikoittain	10 %	18 %

		6. lk	9. lk
Osallistun seura-/yhdistystoimintaan	Enintään joitakin kertoja vuodessa	64 %	68 %
	Joka kuukausi	7 %	9 %
	Vähintään viikoittain	29 %	24 %
Käyn nuorisotalolla, nuorisokahvilassa tai vastaavassa	Enintään joitakin kertoja vuodessa	81 %	70 %
	Joka kuukausi	9 %	12 %
	Vähintään viikoittain	10 %	19 %
Shoppailen	Enintään joitakin kertoja vuodessa	39 %	37 %
	Joka kuukausi	46 %	50 %
	Vähintään viikoittain	15 %	13 %
Harrastan laulamista, bänditoimintaa tai soitan soitinta	Enintään joitakin kertoja vuodessa	59 %	70 %
	Joka kuukausi	7 %	6 %
	Vähintään viikoittain	34 %	24 %
Kuuntelen musiikkia	Enintään joitakin kertoja vuodessa	4 %	3 %
	Joka kuukausi	5 %	3 %
	Vähintään viikoittain	91 %	95 %
Valokuvaan tai videokuvaan	Enintään joitakin kertoja vuodessa	37 %	40 %
	Joka kuukausi	25 %	24 %
	Vähintään viikoittain	38 %	36 %

Yhdeksäsluokkalaiset arvioivat vapaa-ajanviettomahdollisuudet selvästi kriittisemmin kuin kuudesluokkalaiset. Kaikista annetuista vaihtoehdoista he kokivat nuorempaa ikäluokkaa useammin, ettei mahdollisuuksia ole riittävästi tai niitä löytyy, mutta ne toimivat huonosti. Tyytyväisimpiä oltiin urheiluharrastusmahdollisuuksiin, vähiten tyytyväisiä nuorten vapaa-ajanviettopaikkoihin ja musiikkitapahtumiin. Musiikkitapahtumat puutuivat kokonaan asuinpaikasta neljänneksen mielestä. Noin kolmannes vastaajista oli puolestaan sitä mieltä, ettei ostosmahdollisuuksia ollut asuinpaikassa lainkaan.

Noin puolet molempien luokka-asteiden vastaajista oli tyytyväisiä nuorten vapaa-ajanviettopaikkoihin. Yhdeksäsluokkalaisista kolmannes koki niiden kuitenkin toimivan huonosti, ja toisaalta kuudesluokkalaisista neljännes ei osannut sanoa mielipidettään asiasta.

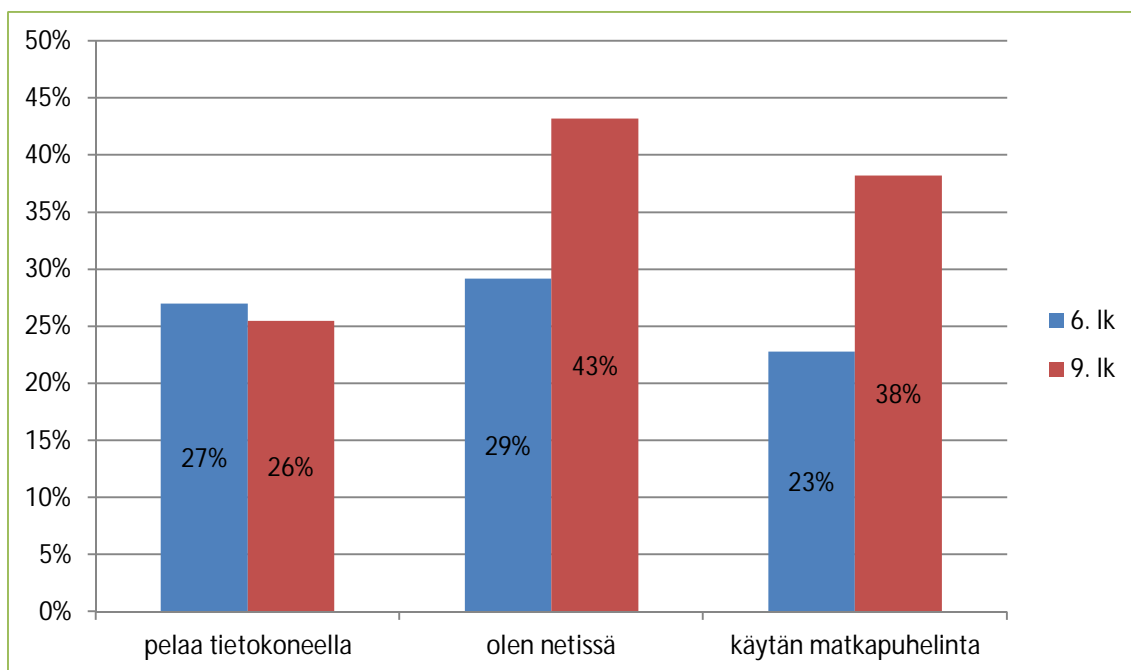
Taulukko 3. Kuntanne 6.- ja 9.-luokkalaisten arviot vapaa-ajanviettomahdollisuuksista asuinpaikallaan.

		6. lk	9. lk
Urheilu ja/tai liikuntaharrastusmahdollisuudet	Löytyy asuinpaikaltani, toimii hyvin ja niitä riittävästi	68 %	64 %
	Löytyy asuinpaikaltani, mutta toimii huonosti	11 %	22 %
	Puuttuu kokonaan asuinpaikaltani	10 %	8 %
	En osaa sanoa	11 %	7 %
Nuorten vapaa-ajanviettopaikat	Löytyy asuinpaikaltani, toimii hyvin ja niitä riittävästi	46 %	49 %
	Löytyy asuinpaikaltani, mutta toimii huonosti	18 %	33 %
	Puuttuu kokonaan asuinpaikaltani	8 %	5 %
	En osaa sanoa	28 %	14 %
Musiikin harrastusmahdollisuudet	Löytyy asuinpaikaltani, toimii hyvin ja niitä riittävästi	51 %	36 %
	Löytyy asuinpaikaltani, mutta toimii huonosti	11 %	18 %
	Puuttuu kokonaan asuinpaikaltani	9 %	9 %
	En osaa sanoa	29 %	37 %
Musiikkitapahtumat	Löytyy asuinpaikaltani, toimii hyvin ja niitä riittävästi	21 %	15 %
	Löytyy asuinpaikaltani, mutta toimii huonosti	18 %	26 %
	Puuttuu kokonaan asuinpaikaltani	26 %	28 %
	En osaa sanoa	35 %	30 %
Ostosmahdollisuudet	Löytyy asuinpaikaltani, toimii hyvin ja niitä riittävästi	50 %	35 %
	Löytyy asuinpaikaltani, mutta toimii huonosti	14 %	25 %
	Puuttuu kokonaan asuinpaikaltani	26 %	33 %
	En osaa sanoa	10 %	7 %
Elokuvateatterit, teatterit	Löytyy asuinpaikaltani, toimii hyvin ja niitä riittävästi	43 %	35 %
	Löytyy asuinpaikaltani, mutta toimii huonosti	9 %	12 %
	Puuttuu kokonaan asuinpaikaltani	35 %	44 %
	En osaa sanoa	12 %	8 %

Vapaa-ajanviettomahdollisuuksia tarkasteltiin myös suhteessa sukupuoleen. Tulosten mukaan pojat olivat tyttöjä tyytyväisempiä vapaa-ajanviettopaikkoihin (pojat 50 %, tytöt 45 %). Useampi tytöistä kuin pojista oli sitä mieltä, että musiikin harrastusmahdollisuuksia (tytöt 47 %, pojat 40 %) sekä (elokuva)teattereita (tytöt 41 %, pojat 38 %) löytyi asuinpaikasta, ja ne myös toimivat hyvin.²

² Keskiarvojen vertailuissa käytettiin riippumattomien otosten T-testiä ($p < .05$).

Osana vapaa-aikaosiota selvitettiin lasten ja nuorten arjen ajankäyttöä. Tietokoneen käyttö oli runsasta, mutta koulutöihin sitä käytettiin vähäisesti. Noin 40 prosenttia vastaajista käytti korkeintaan puoli tuntia tietokonetta koulutyöhön, 40 prosenttia ei lainkaan. Sen sijaan pelaamiseen käytettiin jo runsaammin päivittäistä vapaa-aikaa. Yhdeksäsluokkalaisista 26 ja kuudesluokkalaisista 27 prosenttia viihtyi pelaten arkisin. Pelaamiseen käytetty aika väheni yläkoulussa, joka kymmenes yhdeksäsluokkalaisista pelasi päivittäin alle puoli tuntia tai ei lainkaan, kuudesluokkalaista puolestaan joka viides. Se aika, mikä pelaamisesta väheni, näyttäisi siirtyvän yläkoulussa netissä surffailuun. 43 prosenttia 9.-luokkalaisista ilmoitti olevansa vähintään kaksi tuntia arkisin netissä, 6.-luokkalaisista 29 prosenttia. Myös matkapuhelinta käytettiin paljon, molemmista ikäluokista yli puolet käytti sitä ainakin puoli tuntia päivittäin. Kirjojen lukeminen sen sijaan oli vähäistä: kuudesluokkalaisista 16 ja yhdeksäsluokkalaisista 46 ei lukenut kirjoja päivittäin lainkaan.

Kuvio 2. Vähintään kaksi tuntia ruutu-aikaa eri medioiden parissa viettävien osuus (%).

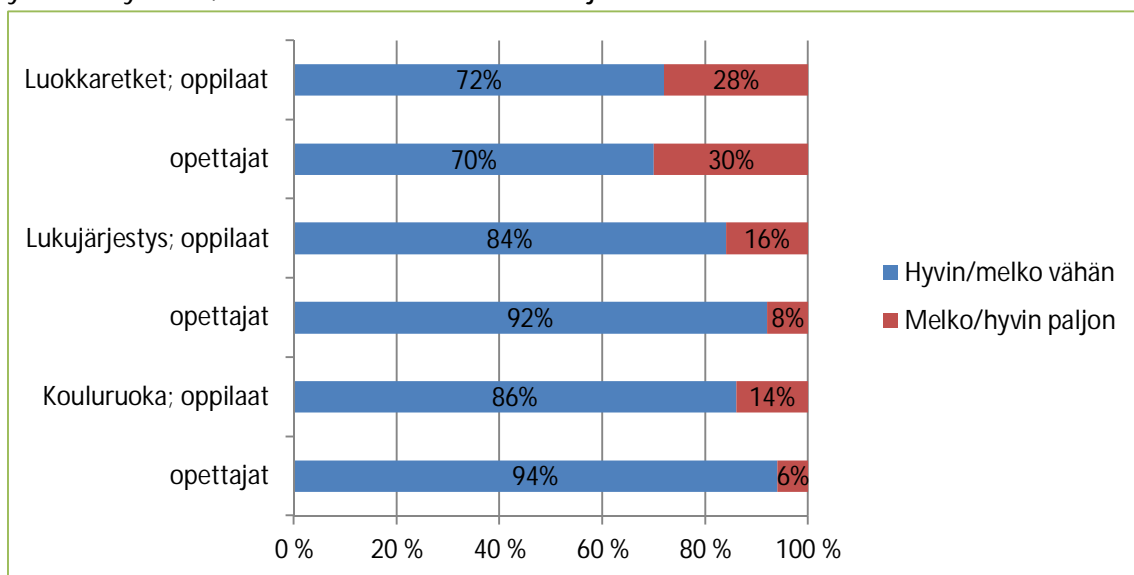
Mitä netissä sitten tehdään? Lapset ja nuoret viettivät aikaansa erityisesti nettiyhteisöissä ja chattailivat ja mesetivät kavereidensa kanssa. Kuudesluokkalaisista 54 ja yhdeksäsluokkalaisista 79 prosenttia oli nettiyhteisöissä vähintään kerran päivässä. Tietoa netistä etsittiin viikoittain tai harvemmin, ei päivittäin. Kaikkia muita toimintoja, joita lomakkeessa selvitettiin, vastaajaoppilaat tekivät harvemmin tai viikkotasolla, esim. latsivat musiikkia, lukivat sanomalehtien kotisivuja tai lähettivät sähköpostia.

3 OSALLISUUS KOULUISSA

Nuoret luupin alla -kyselylomakkeen koulua koskeva osio sisälsi yhteensä viisi kysymysosiota, joissa selvitettiin lasten ja nuorten ajatuksia koulusta. Osallisuutta mitattiin oppilaiden mahdollisuuksina vaikuttaa kouluunsa liittyviin asioihin, kuten opiskelun sisältöön ja lukujärjestykseen, sisä- ja ulkotiloihin, koulun sääntöihin, kouluruokaan sekä luokkaretkien toteutukseen. Keskimäärin noin 86 prosenttia oppilaista koki saavansa vaikuttaa melko tai hyvin vähän kyseisiin asioihin.

Kyselytutkimuksessa toteutettiin vuonna 2012 ensimmäistä kertaa myös opettajille suunnattu lyhyt kysely. Kysely oli pilotti, johon vastausmahdollisuutta tarjottiin vain paperisena, ei webropolin kautta. Vastauksen jätti 149 opettajaa. Opettajille esitetyt kysymykset liittyivät nuorten osallisuuden toteutumiseen koulussa. Heiltä kysyttiin mielipiteitä mm. oppilaiden mahdollisuuksista vaikuttaa koulussa. Tulos sai tukea opettajille suunnatusta (n = 139) kyselystä, jossa lähes kaikki vastanneista (93 %) arvioi oppilaiden mahdollisuudet saada vaikuttaa edellä mainittuihin asioihin melko tai hyvin vähäisiksi.

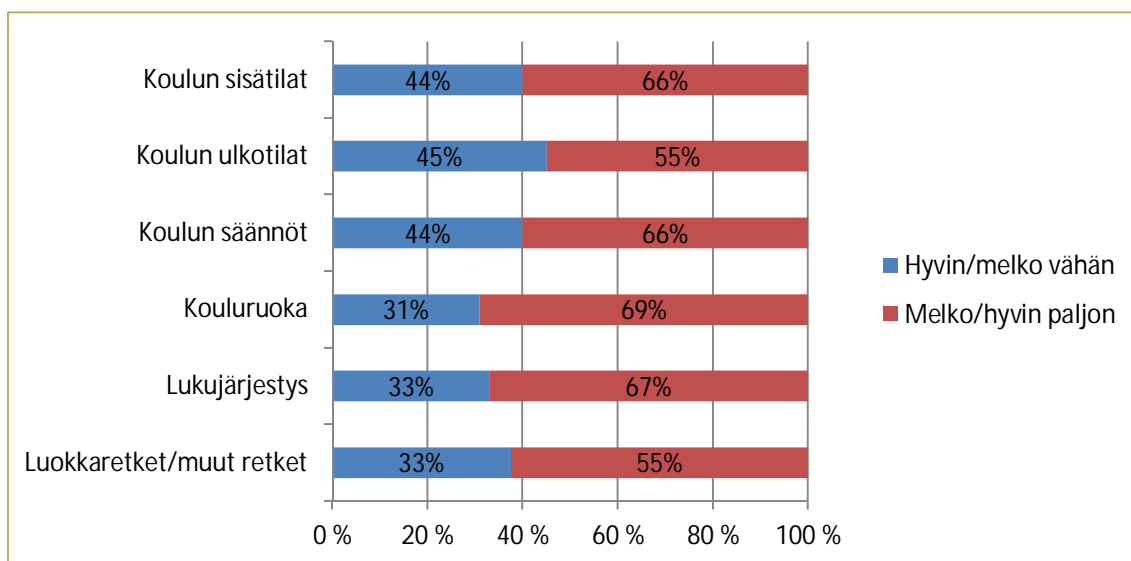
Kuvio 3 selviää, että niin oppilaat kuin opettajatkin kokivat oppilaiden mahdollisuudet vaikuttaa yhteisiin asioihin koulussa vähäisiksi. Aihepiirejä kartoitettiin neliportaisella vastausasteikolla (1 = hyvin vähän/ei yhtään – 4 = hyvin paljon). Vastaukset on yhdistetty siten, että ne kuvastavat vähäisiä ja runsaita vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Kuvio 3. Paljonko oppilaat saavat olla mukana vaikuttamassa luokkaretkiin, lukujärjestykseen ja kouluruokaan? Oppilaiden ja opettajien arviot.

Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet koulun yhteisissä asioissa muodostavat selkeän kuilun suhteessa oppilaiden halukkuuteen vaikuttaa koulussa. Tulosten mukaan suurin osa oppilaista (67 %) ilmaisi haluavansa olla melko tai hyvin paljon mukana vaikuttamassa yhteiseen päätöksentekoon edellä mainituissa kouluunsa liittyvissä asioissa.

Kuvio 4 on eriteltyä oppilaiden halukkuus osallistua koulua koskevaan yhteiseen päätöksentekoon, mitä selvitettiin neliportaisella vastausasteikolla (1 = hyvin vähän/ei yhtään – 4 = hyvin paljon). Vastaukset on yhdistetty siten, että ne kuvastavat vähäistä ja voimakasta halua olla mukana vaikuttamassa.

Kuvio 4. Paljonko oppilaina haluat olla mukana vaikuttamassa seuraaviin asioihin?

Lasten ja nuorten kokemus heikoista osallistumisen mahdollisuuksista on erityisen huolestuttavaa siksi, että tutkimuskohteina olevat oppilaat elävät siirtymässä alakoulusta yläkouluun sekä yläkoulusta toisen asteen koulutukseen tai työelämään, jolloin syrjäytymisen riskit ovat korkeimmillaan. Kuudesluokkalaiset kokivat kaiken kaikkiaan saavansa vaikuttaa koulunsa yhteisiin asioihin enemmän kuin yhdeksäsluokkalaiset. Myös kuudesluokkalaisten halu vaikuttaa koulun sisä- ja ulkotiloihin sekä sääntöihin oli merkittävästi suurempaa kuin yhdeksäsluokkalaisten, mutta yhdeksäsluokkalaisten halusivat toisaalta vaikuttaa merkittävästi enemmän lukujärjestykseen. Näyttäisi siltä, että oppilaiden mahdollisuudet ja sitä myöten myös halu vaikuttaa yhteisiin asioihin, heikkenevät yläasteelle siirryttäessä.

Koulun yhteisiin asioihin vaikuttamista tarkasteltiin myös suhteessa sukupuoleen. Tulosten mukaan tytöt ovat merkittävästi halukkaampia vaikuttamaan yllä mainittuihin yhteisiin asioihin koulussa kuin pojat (lukuun ottamatta koulun sääntöjä, jossa merkittäviä sukupuolieroja ei löytynyt). Vaikka tytöt ovat innokkaampia vaikuttamaan, poikien raportoimat vaikutusmahdollisuudet olivat merkittävästi tyttöjä paremmat.³

Lisäksi kyselyssä tiedusteltiin lasten ja nuorten ajatuksia koulusta yleisesti. Taulukko 4 on eriteltynä vastausprosentit viisiportaisen vastausasteikon ääripäille (1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä).

Taulukko 4. Kouluun liittyviä mielipiteitä.

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
	6. lk	9. lk	6. lk	9. lk
Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä	3 %	5 %	31 %	27 %
Koulu on opettanut minulle asioita, joista voi olla hyötyä työelämässä	3 %	4 %	54 %	40 %
Koulun henkilökunta ottaa oppilasneuvoston/oppilaskunnan tosissaan	5 %	7 %	33 %	18 %
Useimmiten opettajat ovat kiinnostuneita siitä mitä minulla on sanottavaa	7 %	9 %	22 %	13 %
Tulen hyvin toimeen useimpien opettajien kanssa	3 %	4 %	45 %	36 %
Tiedän miten voin vaikuttaa koulun asioihin	11 %	12 %	20 %	14 %

Suurin osa oppilaista oli osittain tai täysin sitä mieltä, että oppilaat viihtyvät luokassa hyvin yhdessä (71 %), että koulu opettaa hyödyllisiä asioita (81 %), ja että itse tulee hyvin toimeen opettajien kanssa (76 %). Kuitenkin vain noin puolet oppilaista oli osittain tai täysin sitä mieltä, että koulun henkilökunta ottaa oppilasneuvoston tai -kunnan tosissaan (54 %), ja että useimmat opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä oppilaalla on sanottavana (54 %). Alle puolet oppilaista tietää, miten vaikuttaa koulun asioihin (45 %).

³ Keskiarvojen vertailuissa käytettiin riippumattomien otosten T-testiä ($p < .05$).

4 YHTEISIIN ASIOIHIN VAIKUTTAMINEN

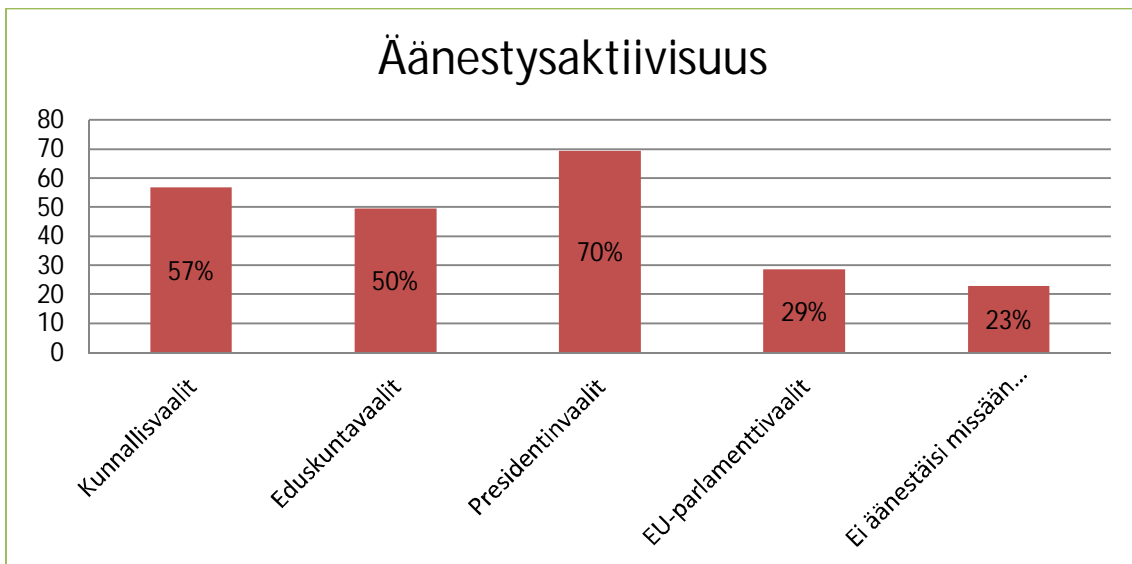
Luuppi-kyselyssä on seurattu alusta asti lasten ja nuorten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia oman asuinpaikkansa ja yhteiskunnallisiin asioihin. Yhteisiin asioihin vaikuttamiseksi nimetyssä kysymysosiossa selvitettiin pääosin vastaajien aktiivisuutta tai halukkuutta osallistua erilaisiin yhteiskunnallisiin tai poliittisiin toimintoihin, kuten halua äänestää, jos heillä olisi äänioikeus. Osa kysymyksistä esitettiin vain yhdeksäsluokkalaisille. Nämä kysymykset liittyivät erityisesti poliittisesti aktiiviseen toimintaan.

Yleisesti ottaen politiikka kiinnosti lapsia ja nuoria vain vähän. Nuoret luupin alla - tulosten mukaan kuudesluokkalaisista 14, yhdeksäsluokkalaisista 19 prosenttia oli melko tai hyvin kiinnostunut politiikasta. Tytöt olivat poikia vähemmän kiinnostuneita politiikasta. Sen sijaan sukupuoli ei selitä kiinnostusta yhteiskunnallisia asioita kohtaan, mutta ikä vaikuttaa. Kiinnostus kasvaa iän myötä: yhdeksäsluokkalaisista vajaata 30 prosenttia kiinnosti yhteiskunnalliset teemat, kuudesluokkalaisista joka viidettä.

Taulukko 5. Kiinnostus politiikkaa kohtaan.

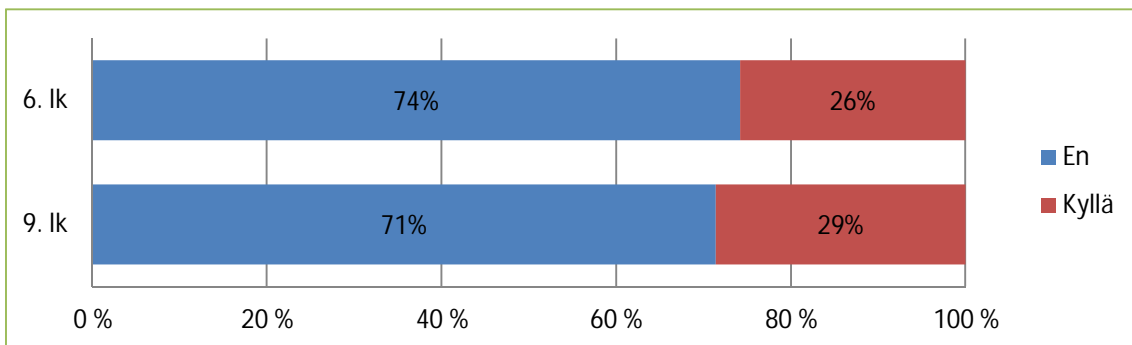
	6. lk		9. lk	
	tytöt	pojat	tytöt	pojat
En lainkaan kiinnostunut	43 %	40 %	39 %	32 %
En erityisen kiinnostunut	45 %	44 %	47 %	44 %
Melko kiinnostunut	10 %	14 %	12 %	18 %
Hyvin kiinnostunut	2 %	2 %	3 %	6 %

Yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin heidän äänestysaktiivisuudestaan, siinä tapauksessa, että heillä olisi äänioikeus ja vaalit järjestettäisiin samana vuonna. Neljäsosa nuorista ei olisi äänestänyt missään vaaleissa. Kunnallisvaaleissa yhdeksäsluokkalaisista ilmoitti äänestävänsä 57 prosenttia, eduskuntavaaleissa 50 prosenttia, presidentinvaaleissa äänestämään lähtisi 70 prosenttia, mutta EU-parlamenttivaaleissa äänestysaktiivisuus olisi vain 29 prosenttia.

Kuvio 5. Yhdeksäsluokkalaisten äänestysaktiivisuus eri vaaleissa.

Yhdeksäsluokkalaisilta tiedusteltiin myös heidän mahdollisuuttaan esittää mielipiteitä oman asuinpaikkansa päättäjille. 64 prosenttia vastaajista ilmoitti mahdollisuuksien olevan huonot. Suurina mahdollisuuksensa koki seitsemän prosenttia ja 29 prosenttia ei tiennyt tai osannut vastata.

Kuvio 6. Yhdeksäsluokkalaisten halu vaikuttaa asuinpaikan asioihin.

Noin neljäsosa vastanneista halusi vaikuttaa oman asuinpaikkansa asioihin (Kuvio 6), mutta suuri osa molemmista luokka-asteen vastaajista ilmoitti, ettei halua vaikuttaa. Tavallisimmat syyt vaikuttamishalun puutteeseen on listattu alle.

- ei ole kiinnostusta (35 %)
- tiedän liian vähän, miten pitäisi toimia (35 %)
- mielestäni sillä ei ole merkitystä, päättäjät eivät kuitenkaan kuuntelisi (18 %)
- minulla ei ole aikaa (15 %)
- muutan pois kunnasta (3 %)

Nuoret eivät olleet kovin halukkaita tapaamaan asuinpaikkansa päättäjiä. Suurin osa vastaajista ei osannut ottaa asiaan kantaa, joka ehkä kertoo siitä, miten vieraalta päättäjien tapaaminen ylipäättään nuorista tuntuu.

Taulukko 6. Halu tavata asuinpaikan päättäjiä ja keskustella tärkeistä kysymyksistä.

	6. lk		9. lk	
	tyttö	poika	tyttö	poika
En	29 %	42 %	31 %	39 %
Kyllä	15 %	16 %	19 %	20 %
En tiedä	57 %	42 %	51 %	41 %

Lapset ja nuoret kantavat huolta yhteisistä asioista, erityisesti sosiaali- ja terveyssektorille kuuluvista tehtävistä. Kolmen kärjessä olivat työllisyyteen ja terveydenhoitoon liittyvät asiat: nuorten työllistymistä ja asuinpaikan terveyden- ja sairaanhoitoa piti kolme neljästä vastaajasta tärkeänä, työttömyyden vähentämistä lähes yhtä moni. Kunnan sivistystoimen sektorille kuuluvat tehtävät, kuten koulu sekä lasten ja vanhusten hoito nousivat myös tärkeimpinä pidettyjen asioiden joukkoon. Myös katusuunnitteluun ja joukkoliikenteeseen kuuluvat asiat koettiin enemmistön mielestä tärkeiksi. Vähiten kannatusta sai yhdistysten tukeminen.

Taulukko 7. Omalla asuinpaikalla tärkeinä pidetyt asiat.

	tärkeä	neutraali	ei tärkeä
Työpaikkojen luominen nuorille	77 %	16 %	6 %
Terveyden- ja sairaanhoito	75 %	18 %	7 %
Työttömyyden vähentäminen	70 %	19 %	11 %
Koulu	67 %	21 %	12 %
Lasten päivähoito	67 %	22 %	11 %
Vanhustenhuolto	66 %	23 %	11 %
Kadut, tiet ja pyörätiet	65 %	25 %	10 %
Joukkoliikenne, esim. linja-autot	64 %	24 %	12 %
Miehille ja naisille sama palkka samasta töistä	63 %	21 %	16 %
Ympäristö	62 %	27 %	11 %
Nuorison tapaamispaikat	62 %	24 %	14 %
Huumeiden käytön vähentäminen	62 %	20 %	18 %
Henkilöt, jotka työskentelevät nuorten hyväksi	58 %	27 %	15 %
Eläinten oikeudet	57 %	26 %	17 %
Rikollisuuden vähentäminen	54 %	25 %	21 %
Muukalaisvihamielisyyttä ja rasismia vastaan työskentely	50 %	25 %	25 %
Nuorten kulttuuritoiminta	44 %	32 %	24 %
Yhdistysten tukeminen	37 %	40 %	23 %

5 HYVINVOINTI

Hyvinvointiosiossa tarkasteltiin erityisesti minäkäsitystä ja tyytyväisyyttä itseensä. Myös päihteiden käyttöön liittyviä kysymyksiä esitettiin vastaajille. Taulukko 8 selviää, että kuudesluokkalaiset ja pojat olivat suhteellisesti onnellisempia kuin yhdeksäsluokkalaiset ja tytöt.

Taulukko 8. Koen olevani onnellinen.

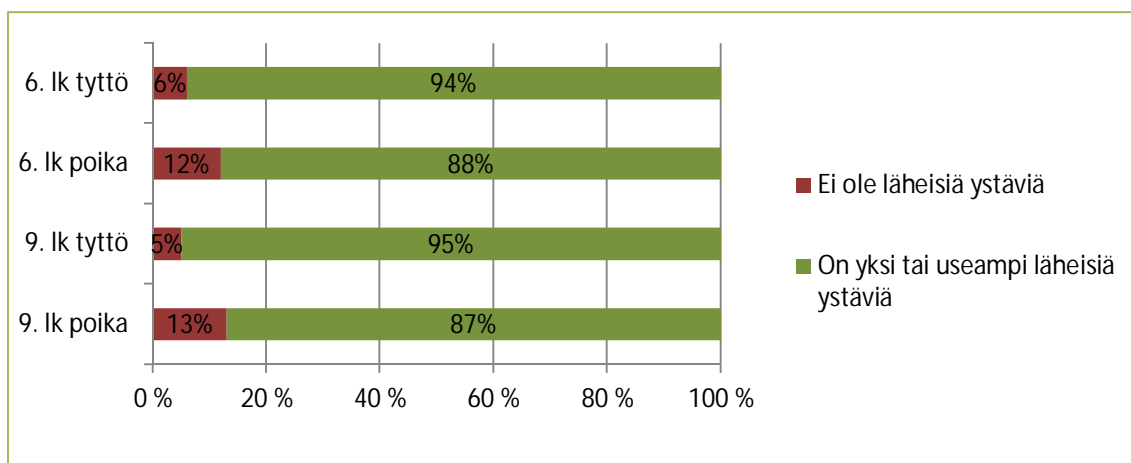
	Kaikki	6. lk	9. lk	tytöt	pojat
Täysin samaa mieltä	39 %	43 %	35 %	37 %	40 %
Täysin eri mieltä	3 %	3 %	4 %	3 %	3 %

Onnellisuuden kokemus on myös merkittävässä yhteydessä moneen nuoren elämän eri osa-alueeseen. Alla oleva Taulukko 9 on koostettu muutamia nuorten elämään ja osallisuuteen liittyviä asioita, esimerkiksi kouluasioihin vaikuttaminen, joita tarkastellaan suhteessa onnellisuuden kokemukseen. Erot itsensä erittäin onnelliseksi tai erittäin vähän onnelliseksi kokevien välillä olivat merkitsevät. Jos nuori ei kokenut itseään onnelliseksi, ei myöskään vapaa-aika tarjonnut kiinnostavaa tekemistä hänelle. Valtaosalle onnellisista nuorista vapaa-aika näyttäytyi kiinnostavana. Onnelliset nuoret kokevat voivansa vaikuttaa kouluasioihin selvästi useammin kuin vähän onnelliset. Suurin ero oli suhtautumisessa koulumenestykseen: erittäin onnellisten ja erittäin vähän onnellisten välillä oli 28 prosenttiyksikön ero.

Taulukko 9. Onnellisuuden suhde eräisiin lasten ja nuorten osallisuutta mittaaviin asioihin.

	Koen olevani onnellinen	En koe olevani onnellinen
Voin tehdä paljon kiinnostavia asioita vapaa-ajalla	62 %	44 %
Tiedän, miten voin vaikuttaa koulun asioihin	56 %	29 %
Oma kouluruoritukseni on hyvä	82 %	54 %
Äänestäisin kunnallisvaaleissa, jos minulla olisi äänioikeus	62 %	49 %

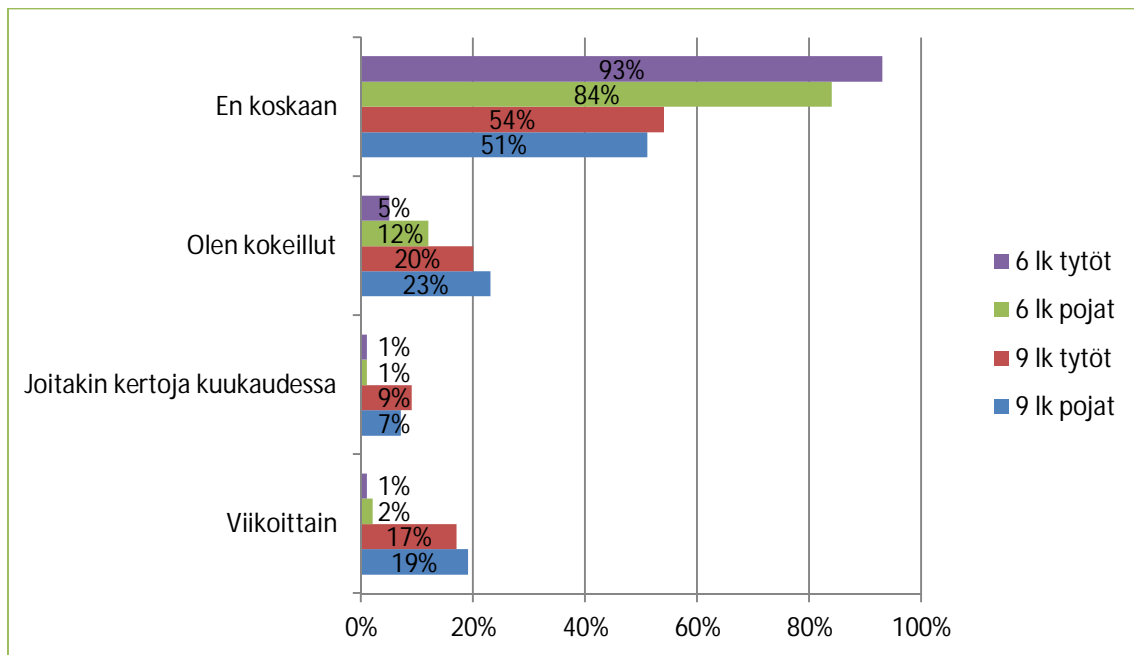
Ystävien määrä on yksi keskeisistä, myös lasten itse raportoimista hyvinvoinnin osatekijöistä⁴. Kyselyyn vastanneista lapsista ja nuorista suurimmalla osalla (90 %) on ainakin yksi läheinen ystävä, jonka kanssa voi luottamuksellisesti keskustella lähes kaikista omista asioista. Pojat olivat kyselyn tulosten perusteella yksinäisempiä kuin tytöt. Eniten yksinäisiä koululaisia oli löydettävissä yhdeksäsluokkalaisista pojista, joista 14 prosenttia (n = 234) ilmoitti, että hänellä ei ole läheistä ystävää (ks. Kuvio 7).

Kuvio 7. Onko sinulla tällä hetkellä todella läheistä ystävää, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi?

Sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisilta tiedusteltiin eri päihteiden käytöstä. Kuvio 8 on esitetty tulokset lasten ja nuorten tupakoinnista. Kuudesluokkalaiset eivät juuri tupakoi. Tupakointi kuitenkin yleistyy selvästi yläkouluun siirryttäessä: lähes viidesosa yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ja pojista polttaa viikoittain.

⁴ Opetus- ja kulttuuriministeriö (2011). Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Tavoitteena tietoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:3.

Kuvio 8. Oletko viimeisen vuoden aikana tupakoinut?

Myös alkoholin humalahakuinen käyttö on selvästi yleisempää yhdeksäsluokkalaisilla kuin kuudesluokkalaisilla (ks. Taulukko 10). Kuudesluokkalaisista vain harva on ylipäätään juonut itsensä humalaan. Yhdeksäsluokkalaisista noin kolmasosa (36 %) on kokeillut alkoholia, ja noin neljäsosa (27 %) juo itsensä humalaan kuukausittain.

Taulukko 10. Kuinka usein juot niin paljon alkoholia että tunnet olevasi humalassa?

	6. lk		9. lk	
	tytöt	pojat	tytöt	pojat
En koskaan	87 %	75 %	32 %	34 %
Olen kokeillut	12 %	21 %	36 %	35 %
Joitakin kertoja kuukaudessa	1 %	2 %	29 %	26 %
Viikoittain	0 %	2 %	3 %	5 %

Samalla koululaisilta myös tiedusteltiin sitä, keneltä he alkoholia saavat. Tulosten mukaan kaverit (21 %) sekä aikuiset (12 %) ovat niitä henkilöitä, joilta alkoholia hankitaan. Hankintaväylät vaihtelivat jonkin verran luokka-asteen sekä sukupuolen mukaan, kuten seuraavalla sivulla olevasta Taulukko 11 käy ilmi.

Taulukko 11. Alkoholin saantikanavat.

	6. lk		9. lk	
	tytöt	pojat	tytöt	pojat
vanhempien avulla	1 %	2 %	7 %	6 %
muun aikuisen avulla	1 %	2 %	22 %	23 %
sisarusten avulla	1 %	1 %	8 %	8 %
kaverin avulla	3 %	4 %	44 %	37 %
poika-/tyttöystävän avulla	1 %	1 %	7 %	3 %
voin ostaa itse	0 %	1 %	2 %	8 %
otan kotoa	2 %	4 %	13 %	11 %

Myös huumeiden käyttö on monilla paikkakunnilla muodostunut ongelmaksi. Jo kuudesluokkalaisille saatetaan tulla tarjoamaan huumausaineita, kuten myös tämän kyselytutkimuksen tuloksista käy ilmi (ks. Taulukko 12).

Taulukko 12. Onko sinulle tarjottu huumeita?

	6. lk		9. lk	
	tytöt	pojat	tytöt	pojat
Ei	98 %	95 %	83 %	82 %
Kyllä	2 %	5 %	18 %	18 %

Vanhempien suhtautumisella lapsensa alkoholin käyttöön on yhteys siihen, kuinka usein nuoret käyttävät alkoholia. Jos vanhemmat antavat lapsensa juoda alkoholia, lisääntyy juontikertojen määrä hyvin selvästi. Viidennes niistä vastaajista, joiden vanhemmat sallivat alkoholin käytön, voivat humaltuakseen joitakin kertoja kuukaudessa. Yhdeksäsluokkalaisista 23 prosenttia (n=124) juo kuukausittain, viikottain 11 prosenttia (n=60) humaltuakseen, jos vanhempien asenne on salliva.

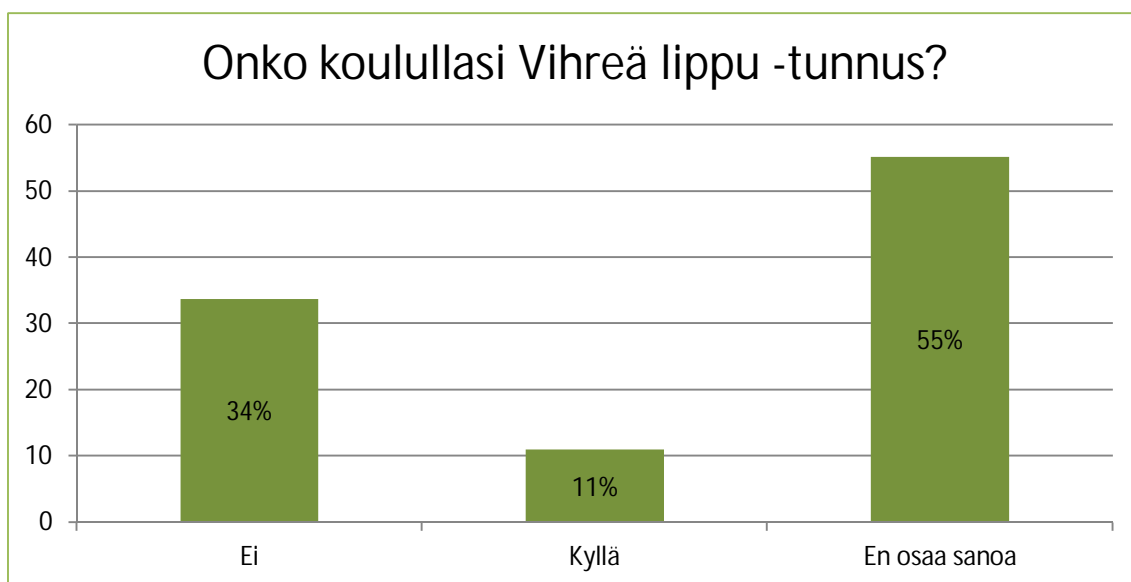
Taulukko 13. Vanhempien lastensa alkoholinkäyttöön suhtautumisen vaikutus vastaajan alkoholin käyttöön

	Kuinka usein juot niin paljon alkoholia että tunnet olevasi humalassa?				
	En koskaan	Kerran vuodessa tai harvemmin	Joitakin kertoja vuodessa	Pari kertaa kuukaudessa	Joka viikko
Antavatko vanhempasi sinun juoda alkoholia?					
Eivät anna	76 %	8 %	10 %	6 %	1 %
Antavat	30 %	13 %	25 %	20 %	12 %
En tiedä / En halua juoda alkoholia	87 %	5 %	5 %	2 %	1 %

6 YMPÄRISTÖTIETOISUUS

Luuppi-kyselyssä selvitettiin nyt ensimmäistä kertaa vastaajien ympäristötietoisuutta; kuinka paljon lapset ja nuoret tietävät ympäristöasioista, minkälaisia ympäristöasenteita heillä on, ja miten ympäristövastuullisesti he käyttäytyvät omassa arjessaan. Osio sisälsi yhteensä seitsemän erilaista kysymystä, lisäksi 9.-luokkalaisille esitettiin kahdeksas kysymysosio. Sen väittämät liittyivät ympäristöasenteisiin.

Kyselyssä haluttiin selvittää, onko ympäristöasioihin suhtautumiseen vaikutusta sillä, jos oppilas käy koulua, jolle on myönnetty Vihreä lippu -tunnus. Kuvio alla osoittaa, että oppilaista 11 prosenttia kävi Vihreän lipun koulua. 34 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei koululla ollut Vihreää lippua käytössään. 55 prosenttia vastaajista ei tiennyt, onko koulussa tunnus vai ei. Tämä kertoo ensisijaisesti siitä, että suurin osa vastaajista ei tiennyt, mikä Vihreä lippu -tunnus on.

Kuvio 9. Vihreän lipun tuntemus

Koulujen Vihreän lipun toiminta ei lisännyt merkittävästi oppilaiden kiinnostusta toimia ympäristövastuullisesti. Erot olivat muutaman prosenttiyksikön luokkaa; esimerkiksi melko kiinnostuneita Vihreän lipun koulujen nuorista oli 42 prosenttia, muista noin 40 prosenttia. Ikä ja sukupuoli selittävätkin paremmin ympäristövastuullista käyttäytymistä. Kiinnostuneimpia ympäristöasioista olivat kuudesluokkalaiset tytöt (73 %), vähiten kiinnostuneita yhdeksäsluokkalaiset pojat, joista alle puolet (45 %) oli kiinnostuneita toimimaan ympäristövastuullisesti (Taulukko 14 ja Taulukko 15).

Taulukko 14. Kiinnostus toimia ympäristövastuullisesti sen mukaan, kuuluuko koulu Vihreän lipun toimintaan.

Kuinka kiinnostunut olet toimimaan ympäristövastuullisesti?	Onko koulullasi Vihreä lippu -tunnus?		
	Ei	Kyllä	EOS
En lainkaan kiinnostunut	10 %	9 %	8 %
En kovin kiinnostunut	25 %	24 %	23 %
Melko kiinnostunut	40 %	42 %	41 %
Erittäin kiinnostunut	10 %	10 %	9 %
En osaa sanoa	12 %	13 %	16 %
En tiedä mitä ympäristövastuullisuus tarkoittaa	2 %	2 %	3 %

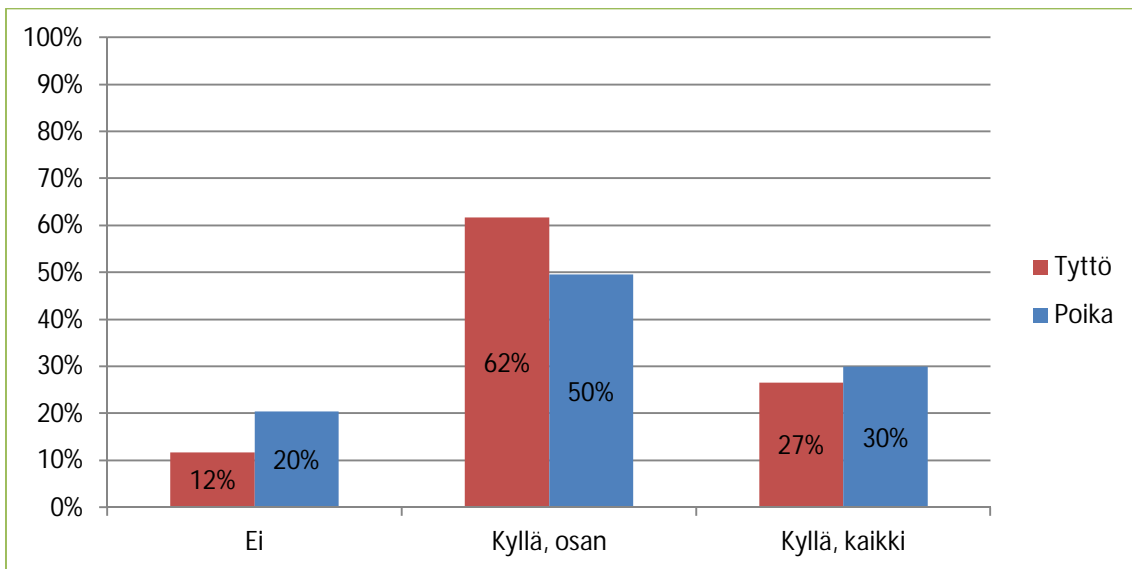
Taulukko 15. Kiinnostus toimia ympäristövastuullisesti iän ja sukupuolen mukaan

	6. lk		9. lk	
	tyttö	poika	tyttö	poika
En lainkaan kiinnostunut	5 %	11 %	9 %	18 %
En kovin kiinnostunut	23 %	28 %	27 %	37 %
Melko kiinnostunut	56 %	49 %	54 %	39 %
Erittäin kiinnostunut	17 %	12 %	11 %	6 %

Ympäristövastuullisen toiminnan parhaiten vakiintuneita käytäntöjä on jätteiden lajittelu. Alla olevassa Kuvio 10. Kotitalousjätteiden lajittelu kotitalousjätteiden lajittelua tarkastellaan yhteismuuttujalla, ns. summamuuttujalla, joka on nimetty lajitteluksi. Sen avulla lasten ja nuorten sitoutumisesta kotitalousjätteiden lajitteluun saadaan kattavampi kokonaiskuva.

Kotitalousjätteiden lajittelu on jo monelle nuorelle arkipäiväistynyt, rutiininomainen toiminta. Suurin osa tytöistä ja pojista lajitteli kotona syntyvän jätteen, ainakin osittain. Kolmannes (30 %) pojista ilmoitti lajittelevansa kaikki jätteet, tytöistä hieman harvempi (27 %). Tytöistä selvästi suurempi osa, 62 prosenttia lajitteli jätteet osittain, pojista puolet.

Jos vastaajanuori kävi Vihreän lipun koulua, oli lajittelu selvästi tavallisempaa kuin muita kouluja käyville. 35 prosenttia Vihreän lipun koululaisista ilmoitti lajittelevansa kaikki kotitalousjätteet, muista 28 prosenttia.

Kuvio 10. Kotitalousjätteiden lajittelu

Lomakkeessa lajittelua mitattiin kuuden eri kotona syntyvän jätteen lajittelun selvittämiseksi. Lajiteltavat jätteet olivat: paristot, metallit, paperit, lasit, kartongit/pahvit ja biojäte. Taulukossa 15 esitetään sukupuolen ja luokka-asteen mukainen eri jätteiden lajittelu.

Nuoret lajittelivat useimmin paristoja ja paperia, biojätettä harvimmin. Biojätteen lajitteluun vaikuttaa todennäköisesti se, ettei biojätteen jatkokäsittelylle (kompostit, biojätteen keräysastiat taloyhtiöissä) ole kaikissa kotitalouksissa mahdollisuuksia. Yhdeksäsluokkalaiset pojat lajittelivat harvemmin kotitalousjätteensä kuin muut vertailuryhmien lapset tai nuoret. Ainoa poikkeus tästä oli biojäte, jota yhdeksäsluokkalaiset tytöt lajittelivat poikia harvemmin. Tosin yhdeksäsluokkalaisista vähemmistö ylipäätään lajitteli biojätteet (Taulukko 16).

Taulukko 16. Eri kotitalousjätteiden lajittelu luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

	Lajitteletko kotonasi?			
	Tyttö		Poika	
	6. lk	9. lk	6. lk	9. lk
paristot				
ei	29 %	27 %	30 %	37 %
kyllä	71 %	73 %	70 %	63 %
metallit				
ei	39 %	39 %	36 %	44 %
kyllä	61 %	62 %	64 %	56 %
paperit				
ei	29 %	28 %	34 %	37 %
kyllä	71 %	72 %	66 %	63 %
lasit				
ei	28 %	31 %	31 %	39 %
kyllä	72 %	69 %	69 %	61 %
kartongit/pahvit				
ei	32 %	35 %	35 %	40 %
kyllä	68 %	65 %	65 %	60 %
biojätteen				
ei	42 %	54 %	38 %	51 %
kyllä	58 %	46 %	62 %	49 %

Yksi ympäristöosion teema oli ympäristöhuoli, joka keräsi tietoa siitä, miten huolestuneita lapset ja nuoret ovat ympäristöasioista. Ympäristöhuolta mittaavaat kysymykset liittyivät sellaisiin aihealueisiin, jotka voivat koskettaa myös nuorten elämää. Vastaajanuoret kantoivat huolta erityisesti juomaveden laadun huononemisesta. Runsas puolet vastaajista oli huolissaan myös roskaamisesta. Kuudesluokkalaiset olivat ympäristön tilasta huolestuneempia kuin yhdeksäsluokkalaiset.

Taulukko 17. Huolestuneisuus ympäristöasioista (melko tai erittäin huolissaan olevat).

	6. lk	9. lk
vesistöjen saastumisesta ja rehevöitymisestä	64 %	59 %
ydinvoimaloista, niiden sijoituksesta ja radioaktiivisesta säteilystä	57 %	51 %
juomaveden laadun huononemisesta	72 %	65 %
roskaamisesta	67 %	60 %
liian tiheästä rakentamisesta	50 %	45 %

Ympäristövastuullista käyttäytymistä tarkasteltiin lomakkeessa seitsemän väittämän avulla. Kolme väittämistä liittyi sähkönkulutukseen, joista muodostettiin summamuuttuja. Nämä väittämät olivat: "Sammutan turhaan huoneessa palavat valot, Irrotan kännykkäni laturin pistorasiasta, kun akku on latautunut, Sammutan tietokoneen, kun en enää käytä sitä". Muut neljä muuttujaa analysoitiin sellaisinaan (Taulukko 18).

Taulukko 18. Arjen ympäristövastuullinen käyttäytyminen.

	6. lk		9. lk	
	Tyttö	Poika	Tyttö	Poika
Säästän sähkön kulutuksessa				
En koskaan tai kovin usein	18 %	22 %	30 %	39 %
Usein tai aina	82 %	78 %	70 %	62 %
Hankin vaatteita tai tavaroita käytettyinä				
En koskaan tai kovin usein	71 %	81 %	78 %	88 %
Usein tai aina	29 %	19 %	22 %	13 %
Kun käyn suihkussa, suljen vesihanauksen pesun/saippuoinnin ajaksi				
En koskaan tai kovin usein	28 %	38 %	43 %	57 %
Usein tai aina	73 %	62 %	57 %	43 %
Kerään roskaa maasta, jos huomaan sellaisen				
En koskaan tai kovin usein	74 %	77 %	85 %	83 %
Usein tai aina	26 %	23 %	15 %	17 %
Käytän vettä säästeliäästi				
En koskaan tai kovin usein	32 %	36 %	48 %	57 %
Usein tai aina	68 %	64 %	52 %	44 %

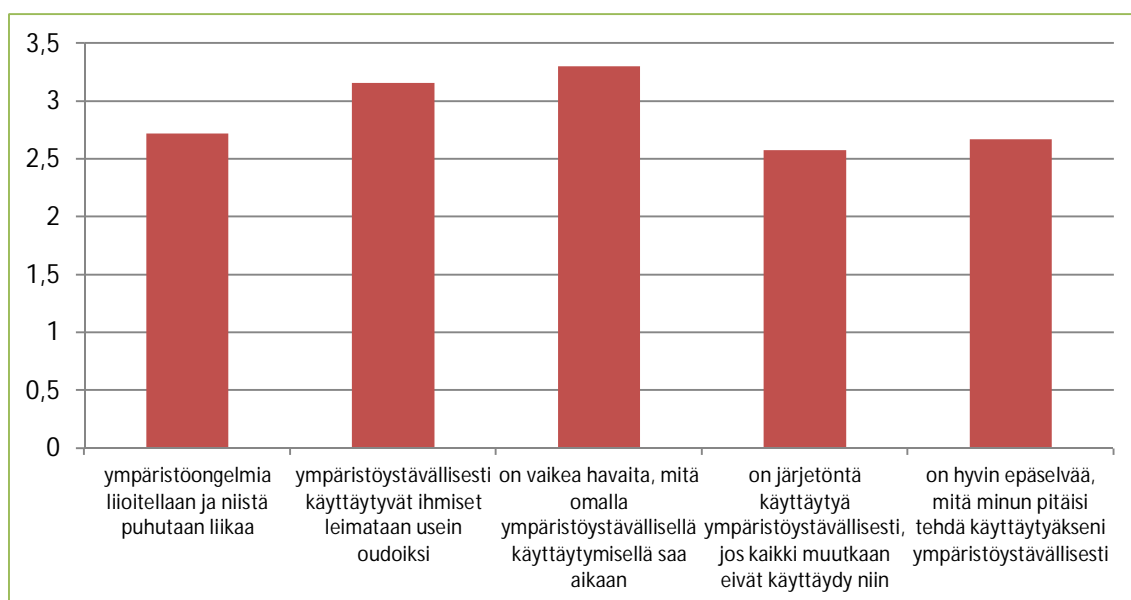
Ympäristövastuullisessa käyttäytymisessä on havaittavissa sama suuntaus kuin muissakin ympäristöosion tuloksissa: kiinnostus ympäristöasioihin laimeni teini-iässä ja erityisesti teini-ikäiset pojat sitoutuivat muita vähemmän asioihin, joilla voi säästää ympäristöä. Sekä veden käytössä että sähkön kulutuksessa säästeliäämmiksi osoittautuivat kuudesluokkalaiset tytöt. Roskien kerääminen tai vaatteiden/tavaran kierrättäminen ei ollut kovin tavallista missään vertailuryhmissä. Tulos on mielenkiintoinen, jos sitä peilaa Taulukko 17 esiintyneeseen kohtalaisen voimakkaaseen huolentunteeseen roskaamista kohtaan.

Ne vastaajanuoret, jotka olivat erittäin huolissaan roskaamisesta, eivät kuitenkaan sitoudu omaan käyttäytymisensä roskiin maasta poimimiseen. Vain 10 prosenttia heistä keräisi roskaa aina. Tämä on suhteessa hyvin vähäistä, jos tulosta vertailee ei lainkaan huolestuneiden nuorten käyttäytymiseen vastaavassa tapauksessa, missä viisi prosenttia pysähtyisi poimimaan roskaa maasta aina sellaisen nähdessään.

Taulukko 19. Asenteiden ja käyttäytymisen ero suhtautumisessa roskaamiseen.

Huolestuneisuus roskaamisesta	Kerään roskaa maasta, jos huomaan sellaisen			
	En koskaan	En kovin usein	Usein	Aina
En ole lainkaan huolissani	73 %	14 %	7 %	5 %
En ole kovinkaan huolissani	49 %	41 %	8 %	2 %
Olen melko huolissani	27 %	53 %	17 %	3 %
Olen erittäin huolissani	20 %	43 %	27 %	10 %

Lopuksi esitetään tulokset vain yhdeksäsluokkalaisilta kysytyistä ympäristöasenteista. Alla Virhe. Viitteen lähde ei löytynyt. esitetyt viisi väittämää kuvaavat nuorten ympäristöasenteita. Tulokset on raportoitu keskiarvojakaumina, jossa 1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä.

Kuvio 11. Yhdeksäsluokkalaisten ympäristöasenteita keskiarvojakaumina (ka).

Tulokset osoittavat, että nuoret olivat asenteiltaan kohtuullisen ympäristömyönteisesti ajattelevia. He kokivat keskimäärin, ettei ympäristöongelmia liioitella (ka. 2,7), että ympäristöystävällinen käyttäytyminen on järkevää pikemminkin kuin järjetöntä (ka. 2,6) ja ettei ympäristöystävällinen käyttäytyminen ole heille epäselvää (ka. 2,7). Toisaalta -mikä myös on ymmärrettävää- nuoret kokivat, että on vaikea havaita omassa, ympäristövastuullisessa käyttäytymisessään, mitä sillä voisi saada aikaan. Ympäristön tila ei muutu tässä ja nyt, vaikka itse muutoksen tekisikin, vaan muutokset ovat hitaita. Tästä syystä onkin erityisen tärkeää korostaa ympäristöasioiden opetusta koulussa, jossa niistä on mahdollisuus keskustella oppilaiden kanssa yhdessä perusteellisesti eri oppiaineiden yhteydessä.

7 YHTEENVETO

Tämä raportti on kolmas loppuraportti hankekokonaisuudessa Nuoret luupin alla. Aiemmin hankkeessa ovat ilmestyneet raportit vuosien 2008 ja 2010 aineistoista.⁵ Tämänkertaisessa raportissa halusimme nostaa kyselystä esiin erityisesti lasten ja nuorten osallisuuteen, vaikuttamiseen ja hyvinvointiin liittyviä kyselyn teema-alueita. Lisäksi raportissa esiteltiin ensimmäistä kertaa kerätyn ympäristöosion tulokset.

Lasten ja nuorten osallisuuden huomioon ottaminen erityisesti kunnallisessa päätöksenteossa on tärkeää, sillä kunta on kiinteä osa nuoren välitöntä lähiympäristöä. Osallisuus on taito, siinä missä lukeminen, laskeminen tai kirjoittaminen. Sitä pitää opetella. Koska lapset ja nuoret vasta harjoittelevat osallistumisen taitoja ja vastuunkantamista; kehittymistä aktiivisiksi kansalaisiksi, on aikuisten annettava mahdollisuuksia taitojen kehittymiselle. Paras tapa on vahvistaa lasten ja nuorten kokemuksia kuulluksi tulemisesta, mikä edistää heidän haluaan ja uskallustaan esittää mielipiteitä, osallistua ja vaikuttaa.⁶ Lapset ja nuoret tarvitsevat konkreettisia mahdollisuuksia vaikuttaa arjen toimintaan, esimerkiksi kouluissa tai vapaa-ajalla. Yhteiskunnallista osallistumista voidaan opettaa lapsille ja nuorille heidän ikäänsä sopivalla tavalla, esimerkiksi järjestötoiminnan kautta. Parhaimmillaan tämä tarkoittaa sitä, että järjestö- ja yhdistystoiminta on harrastajiensa, lasten ja nuorten - ei aikuisten - näköistä toimintaa, heidän ehdoillaan tapahtuvaa, esimerkiksi urheiluseuroissa.

Nuoret luupin alla -hankekokonaisuus pyrkii edistämään lasten ja nuorten äänen kuulumista kaikilla heidän elämänsä eri areenoilla. Toivomme tämän raportin vievän tietoa mukanaan myös kuntien käytännön lapsi- ja nuorisopoliittiseen kehittämistyöhön ja toimintaan. Tiedon jalkauttaminen kunnan tarpeisiin on yksi hankkeen perustehtävistä. Raportissa esitetyt tulokset eivät ole kuntakohtaisia, mutta ovat suuntaa antavia kuntatyölle. Aineistosta on myös tilattavissa kuntakohtaiset raportit, jotka antavat tarkemman kuvan kunnan lasten ja nuorten elinoloista.

⁵ af Ursin, Piia – Haanpää, Leena – Launokorpi, Hanna – Sipilä, Katariina (2013) Nuoret luupin alla 2010 – Kysely-tutkimus lasten ja nuorten hyvinvoinnista, osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Turun Lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 6/2013, Turun yliopisto: Turku.; Haanpää, Leena – Ehrs, Camilla –Tiensuu-Tsiopoulos, Mervi –Lagström, Hanna – Kaljonen, Anne (2009) Nuoret luupin alla – koulukysely: 6.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi, osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet Varsinais-Suomessa. Turun Lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 1/2009, Turun yliopisto: Turku.

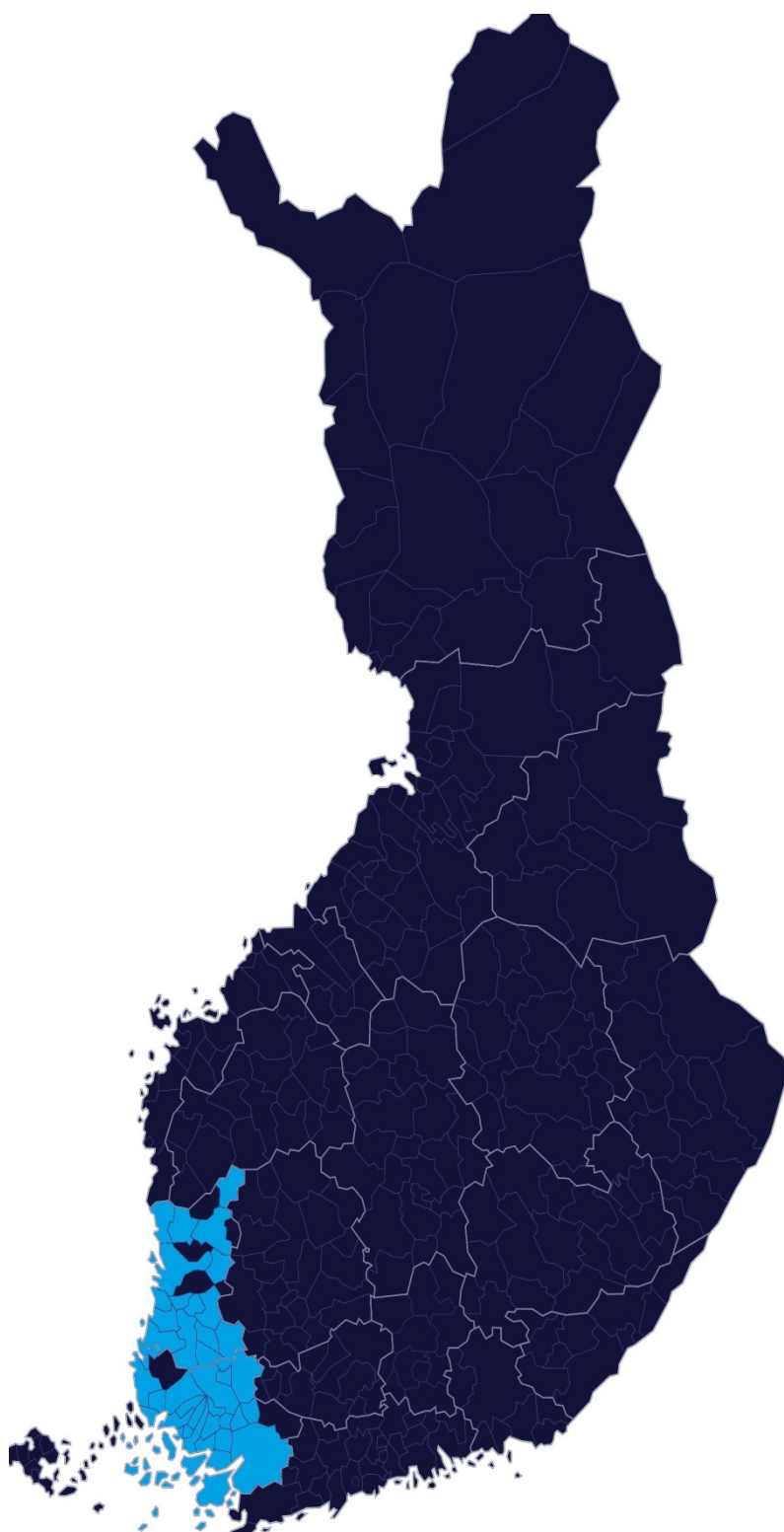
⁶ af Ursin, Piia – Haanpää, Leena (2012) Nuorten osallistuminen luupin alla. Kyselytutkimus lounaissaumalaisten nuorten yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Nuorisotutkimus 1, 54–69; Andersson, J. (2008). Vammala – Lasten ja nuorten kunta? Lasten ja nuorten osallisuus päätöksenteossa. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 77, 158–173.

Nuorten kuulemisen puuttuvat käytännöt käyvät ilmi raportin tutkimustuloksista. Keskimäärin neljännes varsinaissuomalaisista ja satakuntalaisista lapsista ja nuorista haluaisi ainakin joskus vaikuttaa asuinpaikkansa asioihin. Tämä on huomattavasti vähemmän kuin vuonna 2010, jolloin noin puolet halusi vaikuttaa. On aiheellista pohtia, mistä muutos johtuu. Onko vaikuttamisen haluttomuuteen taustalla lama-Suomi, yleinen kielteinen ilmapiiri taloutta kohtaan? Vai onko poikkileikkausaineiston lapsi- ja nuorisokohortti ”halutonta ja passiivista vuosikertaa?” Suurin osa nuorista ei ole myöskään halukas tapaamaan kuntansa päättäjiä, mutta toisaalta yhdeksäsluokkalaisista noin puolet on sitä mieltä, että nuorten vaikuttajaryhmien ja kunnan päättäjien tulisi tavata ja keskustella yhdessä. Tulokset antavat suuntaa siitä, että kunnallishallinto on lapsille ja nuorille vierasta, eivätkä he koe olevansa yksilöinä kyvykkäitä osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Toisaalta moni nuori pitää tärkeänä sitä, että heidän asioistaan keskustellaan kunnallisella tasolla.

Jatkossa on keskeistä, että kunnat lähestyvät lapsia ja nuoria kouluissa ja koulujen kautta siten, että nuorille syntyy todellisia vaikuttamisen mahdollisuuksia. Esimerkiksi nuorisolautakunnan kokoukset tai kunnallista päätöksentekoa koskeva informointi voidaan yhtäläisesti toteuttaa lapsille ja nuorille tutussa toimintaympäristössä. Tämä madaltaisi osallistumisen ja vaikuttamisen kynnystä huomattavasti. Esimerkiksi Ruotsissa lasten ja nuorten osallisuutta on tuettu mm. Ludvikan ja Rättvikin kunnissa siten, että kunnat ovat tarjonneet kesätyömahdollisuuksia nuorille kuntakehittäjinä Luuppi-kyselystä saatujen tulosten työstämiseksi. Nuoret ovat siten itse tehneet tulosten pohjalta aloitteita, ehdotuksia tai suosituksia, ja toiminnasta on saatu rohkaisevia tuloksia. Tämän tyyppinen osallistaminen ja samalla nuorten työllistäminen on suositeltavaa kokeiltavaksi myös Suomen kunnissa.

Kuntakentän poliittisilla ja virkahenkilötason toimijoilla onkin tärkeä tulevaisuuden tehtävä: ottakaa vastaan nuorten toive tavata kunnallisia edustajia. Kuulkaa, mitä sanottavaa ja terveisiä nuoret päättäjille ja kunnan virkahenkilöille lähettävät ja reagoikaa niihin. Antakaa vastineena konkreettisia toimenpiteitä nuorten ideoille ja osallistakaa heidät mukaan suunnitteluun. Tukholmassa toimiva Fryshuset (www.fryshuset.se) on vaikuttava pohjoismainen esimerkki siitä, miten jo yhden aikuisen rehellinen kiinnostus ja omistautuminen nuorten asioille saattaa saada merkittäviä muutoksia aikaan nuorten osallisuudessa ja hyvinvoinnissa.

Liite 1. Luuppi-kyselyyn vuonna 2012 vastanneet kunnat (vaalean sinisellä).

Varsinais-Suomi (25)

Aura
Kaarina
Koski
Kemiönsaari
Lieto
Loimaa
Marttila
Masku
Mynämäki
Naantali
Nousiainen
Oripää
Paimio
Parainen
Pyhäranta
Pöytyä
Raisio
Rusko
Salo
Sauvo
Taivassalo
Tarvasjoki
Turku
Uusikaupunki
Vehmaa

Satakunta (17)

Eura
Eurajoki
Harjavalta
Huittinen
Kankaanpää
Karvia
Kokemäki
Köyliö
Lavia
Luvia
Merikarvia
Nakkila
Pomarkku
Pori
Rauma
Siikainen
Säkylä